

Knut Pedersen fra Nordland

TEKST: OLE ROBERT SUNDE

Min kollega Geir Pollen fortalte meg en anekdote om Johan Borgen; det forferdelige ved å dø, var at han ikke fikk lest *Under Høststjernen**, en gang i året; som en fast vane, kanskje om høsten, for å bli stemmet til dens stemning, eller at *den*, med sin sjarm, kaller fram den rette stemningen; for som det står på innbretten til min utgave: «Ellers er den ytre handlingen ikke det vesentlige i denne fascinerende boken; først og fremst er det igjen dikteren Knut Hamsuns vidunderlige prosalyriske stil som fanger leseren inn i en lykkelig rus;» altså den indre handlingen; hva er den indre handlingen om ikke det som omhandler språket; den «vidunderlige prosalyriske stilen»; den syntaksen som satte Borgen i den rette stemningen, som han ville miste ved å dø; dens «lykkelige rus», som etter gjentatte lesninger ikke mistet sin kraft, men fortsatte å kalle på ham.

I denne boken heter fortelleren Knut Pedersen, og kanskje, som det også står på innbretten, uten at det skal få meg til å tro at det ikke kan være en grunn, all den stund Hamsun er en utkrøpen forfatter: «... med tydelige selvbiografiske trekk»; en middelalderlig forfatter stikker til skogs, kunne ha vært undertittelen, isteden står det *En vandrers fortelling*, om ikke tvert imot, om jeg holder meg til *Under Høststjernen*, ettersom Knut Pedersen er en smålåten vandrør som drar fra den ene gården til den neste før han igjen er tilbake i byen; som en slags besatt skjortejeger, eller som tror seg fortsatt å være det, i sine drømmer, for denne boken er drømmeaktig, om ikke tilsynelatende uten å være det helt og fullt, for å si det slik; den er mye på en gang, som det grunnleggende spørsmålet; hvorfor rømmer Knut Pedersen, eller hva slags flukt er det han foretar idet han rømmer byen og; hva er det

han rømmer til, all den tid det står «til en ø»?

Som vokalen ø; og ikke et geografisk sted uten fastlandsforbindelse, til tross for den gammelmodige stavemåten; som er svært passende for en øy, bare vokalen ø, uten y som nabo; o delt av en diagonal tankestrek til vokalen ø; den 28. bokstaven i alfabetet og en sammenstilling av o og e; som om e-ens runde rygg har blitt rettet ut og dermed uttalt som et vindpust, eller som fonetikerne kaller en rundet fortungelyd: Ø idet vi retter ut ryggen for å begi oss inn i drømmerienes rike: «Når jeg går den gjengrodde sti ind gjennom skogen skjælver mit hjerte i en ujordisk glæde» (5); hva kan det være, som til og med utkonkurrerer innbrettprosaen om lesningens «lykkelige rus»; som noe hinsidig eller utenomjordisk, på en «ø», er det det som skal bokstaveliggjøres ved å være under en høststjerne; som en metafor for alder, og denne alderens sted, som et annet sted; der hvor hjertet slår for sakte, ettersom det har falt for mye til ro; hvor ellers enn i byen, eller alt det som ikke er på en ø, hvor hjertet slår raskere og henrykkelsen er overmåtelig; som vokalen, utfarende, ukontrollert, umiddelbart i et drømmeri enten det er om dagen eller om natten idet vi blir hensatt «i en ujordisk glæde»; kan det være noe annet enn å være svevende; frisatt av den tankekraften som gir oss drømmer?

Som å sitte vondt eller å sove vondt; en slags primitiv regresjon som hyller hardt fysisk arbeid, dårlig mat og ussel hygiene; det nevrotikerne trenger for å glemme seg selv; bøndene har ikke tid til å fundere over Melkeveien, persisk poesi og Bachs kontrapunkt, eller som Knut Pedersen kaller «neurasteniker»; de som er nervesvake; kanskje nettopp dem som Strindberg kalte «nerveadelen»; som sitter for mye på kafeer og for lite ute i den

naturskjønne og metafysiske skogen; liksom det er for dem tidvis manuelt arbeid er oppfunnet; hogge ved, måke snø eller rydde loft slik at alt det hypokondriske forsvinner til fordel for sunne, ømme muskler, og at søvnen innfinner seg fristilt fra alle gretne grublerier, midt på natten, uhenrykt med hjertet i halsen og en konstant uro som jager vekk alle ujordiske gleder; på «ø-en», fremmaner all

den gode regresjonen også tilbakeføringen til det sunne hjertet og den sunne maskuline potensen; det manuelle arbeidet smitter geilheten, og den som er under høststjernen, er ikke middelalderlig, men tror seg å være en mann i sin beste alder.

Det er ikke bare gleden over manuelt arbeid, men gleden over at han ennå er i stand til å utføre det; om ikke utføre det mesterlig; den samme

OLE ROBERT
SUNDE

Knut Hamsun på Nørholm 1935.

Foto: Anders Beer Wilse.

uforlignelighet får ham til å oppfinne en sag, som av estetiske grunner; hva skulle det ellers være, skulle avkappe de oppstikkende stubbene rett og ikke ujevnt, som noe demolert; heller da pent og pyntelig som stammens pedikyr; hans uforlignelige ekstravaganse får «ø-ens» grunneiere, prester og offiserer, for ikke å glemme herrenes fruer, til å tro at han ikke er den han utgir seg for å være; han glemmer seg, og prater for pent; han har også for fine spisevaner; denne eksentriske mesterligheten, eller som han tror seg ennå å ha, blant fremmede på drømmerienes sted, hevner seg grusomt og avdekker hans ubehjelpelighet idet han blir møtt av en kald skulder; den endelige avvisningen møter han i byen som en fallert skjortejeger; det er ikke overraskende, det er i byen han mister den «ujordiske glæde», og befester at han er under en høststjerne; hvor han drømmer om verdenen av i går.

Hva er det med den «ujordiske glæde»; eller som jeg tror er av betydning, eller som jeg ikke greier å slippe; slik det også står: «Se nu er jeg borte fra byens larm og trængsel og aviser og mennesker, jeg er flyktet fra det altsammen fordi det igjen kaldte på mig fra landet og ensomheten hvor jeg er fra» (6); «det igjen»; som kaller på ham, hva kan det være; «det» som gjentar sin påkallelse; kan det være grunnen til at han blir kallet, hva slags grunn skulle det være; ved siden av å gi ham den «ujordiske glæde», hvis ikke som en påminnelse «fra landet og ensomheten hvor jeg er fra»; det må være Nordland; men det er ikke dit han drar; han drar til sin vokale «ø» liksom de er parallelle, eller kunne ha vært det for å kunne gi ham et skjelvende hjerte og «en ujordisk glæde», men det forteller ikke hvorfor «det igjen» kaller på ham, eller som han tror gjør det, for å gi noe tilbake, som en type av faustisk kompromiss for å kunne dyrke den naturskjønne stilen; «den vidunderlige prosalyriske» syntaksen: «... eftersom jeg går her og nynner og er henrykt og bryr mig om

hver sten og hvert strå og disse synes å bry sig om mig igjen. Vi er kjendte» (5).

«Det» kaller på ham, og han lar seg påkalle, for å bli gitt den «ujordiske glæde», for det vil ikke forsverges ham om han nynner henrykt og bryr seg «om hver sten og hvert strå»; er det ikke det som blir drømmeriets tankekraft om å bli tilbakebetalt, som om det blir den «ujordiske glæde», av å få noe tilbake etter å ha sittet vondt, sovet vondt, spist uten bord, bordduk og vinglass; men med utmattete muskler; selv om det koster hans maskuline jegerhjerter, liksom det kunne ha vært hans kompromiss, hvori opptatt alt det andre; maten, sengen, arbeidet og de uvillige kvinnene, og hans lett synlige fine vaner og så tydelig aldri; slik kunne alt det metafysiske med Hamsun avpelles til Knut Pedersens nødtørftige fysikk av å være mørkredd, frossen og sulten.

«Sjøen lå speilblank igår og den ligger speilblank idag. Det er *Indian Summer* og varme på øen – og o hvor det er mildhet og varme! – men det er ingen sol» (5); dette er bokens innledende setninger og avsnittet slutter med: «men det er ingen sol»; som om det er overskyet eller om natten, ikke de nordlandske netter med en urokkelig sol, og uten månen, skinnende på den speilblanke sjøoverflaten; kan det da være i en drøm, og at *Under Høststjernen* er en drømmebok, om natten på vokalen ø med vokalen «o hvor det er mildhet og varme!» i sengen og «det» som kaller på ham er drømmens fantasifulle verden som med sine uforutsigelige trekk gir «ujordisk glæde» og skammens rødme over sin sviaktende alder.

Påkallelsen fra «det» til drømmerienes svevende rike som en isolert «ø», er noe som fordrer en reise; bokens ekvivokke åpning – som for å stemme stemningen til noe som «skjælver», før den mer faller til ro, da en urolig ro – om ikke polymorf, allegorisk stil kan tolkes over en lav sko; det ene uteslutter ikke det andre; det fratrar heller ikke at alle de plausible lesningene er rette, og de helt

urette totalt urette; selv faller jeg lett for de urette; men som det en gang het på fransk; det er bare forskjeller: «Og nu er jeg kommet hit. Jeg kan ha fløyet den lange vei og været en fugl. Eller jeg kan ha været en kjærne i en eller anden frugt som en persisk kjøpmand har sendt...» (6); som «fugl» eller «frugt» med det til felles at de har blitt forvandlet etter å ha blitt «sendt» eller «fløyet»; kan det være at «det» kaller over alle grenser, eller inn dit hvor grensene er flytende, og forvandlingen er som den klassiske metamorfosen i eventyrene, i drømmene og i fortellingene.

Bokens tvetydige åpning, de to første sidene, før det trivielle bruddet, og vokalen «ø» forsvinner, ja, nærmest forvandles til realia, er mer sakprosa enn lyrisk prosa: «Men nu er det mit faste forsæt å opnå fred for enhver pris. Jeg har foreløpig leiet mig ind her i en stue og gamle Gunhild er min værtinde» (6); det pussige er forsett «om å oppnå fred for enhver pris»; han som jager etter å bli henrykket, og å få sitt middelalderlige hjerte til å skjelve «i en ujordisk glæde»; en av diagnosene kan være de klare kontraster; det som er på utsiden av drømmeriene er de faste rammene til verdens materielle beskaftenhet, slik den lyriske stilen er preget av grammatikkens preposisjoner og konjunksjoner; de ordene som tåler slitasje og gjenbruk; slik er det også med vandreren og drømmeren Knut Pedersen; sulten fordriver ikke det oversanslige, den bare utsetter det, slik fred i sinnet ikke bør være fred i hjertesaker, eller at fred den ene dagen ikke uteslutter «en ujordisk glæde» den neste.

**Under Høststjernen* (1906) er første bind i den såkalte vandretilogien; de to andre bøkene er *En Vandrers spiller med Sordin* (1909) og *Den siste Glæde* (1912).

FAKTA

Ole Robert Sunde debuterte i 1982 med diktsamlingen *Hakk i hæll*. I 2007 fikk han Gyldendal-prisen som deles ut til et «betydelig norsk forfatterskap»